

Prof. dr hab. Janusz Ruskowski
Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytet Szczeciński
ul. Krakowska 71-79
70-071 Szczecin
Tel.: 091 444 32 42
e-mail: janruoie@poczta.onet.pl

O C E N A

osiągnięć naukowych doktor Agnieszki Vetulani-Cęgiel w związku z postępowaniem habilitacyjnym

Ocena dorobku naukowego i innych osiągnięć doktor Agnieszki Vetulani-Cęgiel została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich dotyczy recenzji monografii naukowej pt. *Polski lobbying w obszarze prawa autorskiego na tle systemu unijnego* (Wyd. Elipsa, Warszawa 2020), która została zgłoszona jako główne osiągnięcie w procedurze ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Druga część oceny dotyczy całości dorobku naukowego dr Agnieszki Vetulani-Cęgiel

Część I

R E C E N Z J A

Monografii naukowej doktor Agnieszki Vetulani-Cęgiel pt. Polski lobbying w obszarze prawa autorskiego na tle systemu unijnego (Wyd. Elipsa, Warszawa 2020)

Uwagi ogólne

Lobbying jako forma wpływu, a w skrajnym przypadku także nacisku jest zjawiskiem naturalnym nie tylko w świecie biznesu, ale także polityki i prawa. Wysiłki podejmowane przez interesariuszy, aby uzyskać założony efekt końcowy, mogą być nakierowane na bardzo szczegółowe rozwiązania lub w konkretnych branżach oraz dziedzinach. Lobbyingowi sprzyja technokratyzowane i silnie zinstytucjonalizowane środowisko Unii Europejskiej.

Recenzowana książka pt. „Polski lobbing w obszarze prawa autorskiego na tle systemu unijnego” (Wyd. Elipsa, Warszawa 2020, ss. 189) zgłoszona przez Autorkę doktor Agnieszkę Vetulani-Cęgiel jako główne osiągnięcie w procedurze ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego, poświęcona jest właśnie lobbingowi w wąskiej sferze prawa autorskiego w warunkach systemu politycznego Unii Europejskiej.

Recenzja książki została podzielona na trzy części: 1. uwagi metodologiczne i formalne, 2. uwagi merytoryczne, 3. konkluzja.

1. Uwagi metodologiczne i formalne

Przedłożona do recenzji monografia liczy 189 stron (wraz z Bibliografią, Wykazem Skrótów, Indeksom rzeczowym, Indeksom nazwisk, Spisem Rysunków, Spisem Tabel oraz czterema załącznikami).

Moja pierwsza uwaga dotyczy tytułu książki, a w szczególności użytego w nim pojęcia „system unijny”. Uważam, że jest to nazbyt potoczne określenie i duży skrót myślowy, które nie powinien pojawić się w tytule monografii naukowej. Naukowa skrupulatność wymaga, aby w tytułach opracowań naukowych używać terminów przyjętych w nauce lub (i) będących w obiegu oficjalnym. Zatem w tym przypadku powinien pojawić się „system polityczny Unii Europejskiej” (lub „system instytucjonalny”), a nie enigmatyczny „system unijny”.

Tekst został podzielony na pięć rozdziałów, które mają układ merytoryczny. Główne założenia teoretyczne i metodologiczne książki zostały zawarte w rozdziale pierwszym, dlatego książka nie ma wstępu, lecz krótką przedmowę. Jednak już w Autoreferacie znajdujemy istotne informacje dotyczące badań prowadzonych przez dr A. Vetulani-Cęgiel. Te informacje siłą rzeczy obejmują także recenzowaną monografię naukową. Autorka zadeklarowała neoinstytucjonalizm, jako główny paradygmat teoretyczny w prowadzonych badaniach. Jest to właściwy wybór, bowiem nic tak nie sprzyja lobbingowi (zarówno oddolnemu, czy też ukrytemu) jak środowisko instytucji z ich regułami, zasadami, strukturami, powtarzalnością itd.

Autorka wiele podrozdziałów w pracy kończy krótkimi podsumowaniami. Jest to bardzo dobry pomysł, niestety Piszącej brakuje tutaj konsekwencji, gdyż nie wszystkie podrozdziały kończą się takim podsumowaniem zaznaczonym trzema gwiazdkami. (pr. rozdziały IV i V). Z kolei w rozdziale III nie ma ani jednego podsumowania tego typu. To

zakłóca rytm czytania i oczekiwania czytelnika. W pracy naukowej niezwykle istotna jest konsekwencja.

Podobać się muszą próby wnikliwego zdefiniowania koncepcji „lobbingu”, w szczególności jego politologicznych ujęć, jak i pojęcia „ochrony własności intelektualnej”.¹⁶ Oba terminy mają charakter generalny, gdyż pojawiają się w tytule monografii, więc ich wyjaśnienie jest niezbędne, co też skutecznie uczyniła Pisząca. Podobnie Autorka podeszła do eksplanacji terminu „interesariusze”, który jest niezmiernie istotny w siatce pojęć podjętych badań. Z kolei zaproponowana typologia lobbingu jest pomocna we właściwym odbiorze dalszych partii książki.

Narracja i badania zostały poprowadzone dwutorowo. Z jednej strony mamy do czynienia z analizą stosowanych przez polskich interesariuszy strategii lobbingowych (w tym przede wszystkim ochrona interesu w toku procesów legislacyjnych i politycznych), a z drugiej strony, pojawia się analiza otoczenia regulacyjnego i instytucjonalnego związanego z lobbingiem, (w tym przepisy ustawowe).

Autorka zadeklarowała kilka metod badawczych (łącznie z tymi, które pojawiły się w Autoreferacie) i uznała je za pomocne w procesie zgłębiania przedmiotu badań. Wskazała na konieczność wykorzystania metody studium przypadku, analizy systemowej, *process tracing*, analizy porównawczej, wnioskowania przyczynowo-skutkowego, analizy sieci społecznych oraz analizy dyskursu. Jednak nie można doszukać się uzasadnień dedykowanych wymienionym metodom. Dlaczego właśnie te metody zostały wybrane, w jakim zakresie i w jakich miejscach pracy zostały użyte. Przecież niektóre z nich mają wartość sekwencyjną i nie są potrzebne do całego procesu badawczego itd. itp. Jest to błąd warsztatowy. Ponadto wydaje się, że tych metod jest za dużo i powstaje wrażenie ich inflacji. Może to wrażenie jest niesłuszne, ale przy wspomnianym braku uzasadnienia wyboru tych metod oraz zakresu ich wykorzystania nie można intencji Autorki zweryfikować.

Należy docenić wysiłek dr A. Vetulani-Cęgiel włożony w badania empiryczne, w tym wykorzystanie technik badawczych (12 wywiadów półustrukturyzowanych przeprowadzonych w latach 2015-2018 i współautorskie badania ustrukturyzowane z wykorzystaniem formularza online, czyli ankiety internetowe rozsyłane w dwóch turach w 2019 r. z efektem wynoszącym 23 odpowiedzi). Przy czym tutaj czytamy, że analiza danych oparta jest na wyspecjalizowanych programach komputerowych (analiza sieci powiązań), ale bez istotnych wskazań dotyczących tych programów. Z kolei analiza danych jakościowych została dość enigmatycznie wyjaśniona i uzasadniona.

Perspektywa teoretyczna została trafnie określona z silnym akcentem na neoinstytucjonalizm historyczny z pełną świadomością potencjału tego podejścia i możliwości drzemiących w jego mutacjach, jak instytucjonalizm racjonalnego wyboru oraz instytucjonalizm socjologiczny. W końcu instytucjonalne **mechanizmy** lobbingowe są immanentną cechą badanego przez Autorkę zjawiska.

Chronologiczne ograniczenie narracji zawartej w książce zostało usytuowane w latach 2013-2019. O ile cezura końcowa, czyli rok 2019 jest uzasadniony logicznie i konkretnie (VIII kadencja Sejmu oraz kadencja Komisji Europejskiej), o tyle cezura początkowa, czyli rok 2013 budzi już wątpliwości wynikające z nieprzekonującego uzasadnienia, a właściwie brakiem takowego. Trudno bowiem za przekonujące uznać prace konsultacyjne podjęte przez Komisję Europejską w kwestii dyrektywy DSM. Tutaj potrzebna byłaby silna cezura filarowa, mająca realne znaczenie „startowe” dla analizowanych zagadnień.

Oczywiście przedmiotem badań jest tutaj lobbing występujący w szczególności w obszarze prawa autorskiego, choć analiza, siłą rzeczy, będzie miała **charakter** porównawczy (Polska, UE).

Nieco niepotrzebnego zamieszania Autorka wprowadziła w związku z celem pracy. Otóż na s. 15 uznała, że celem podjętych badań było „zbadanie różnych mechanizmów lobbingowych w odniesieniu działań polskich interesariuszy”. Taką konstrukcję zadania badawczego należy uznać za problemową i właściwą, choć może dziwić, że w tak dobrze pomyślanym celu na s. 15. nie znalazło się odniesienie do **tytułowych** praw autorskich. Wówczas dopiero zamiar Autorki byłby kompletny. Jednak na s. 18 pojawia się „cel naukowy badań polegający na identyfikacji mechanizmów lobbingowych oddziałujących na procesy stanowienia i wdrażania prawa w obszarze regulacji prawno-autorskich w Polsce i w UE oraz usystematyzowanie wiedzy w tym zakresie.” Dopiero w tym „drugim” celu na s. 18 mamy kompletność zadań, jakie postawiła sobie Pisząca, więc moim zdaniem niepotrzebne było wprowadzenie celu „pierwszego” na s. 15.

W pracy znajdujemy także dwie hipotezy badawcze. Pierwsza dotyczy bieżącej praktyki legislacyjnej w Polsce, która według Autorki, posiada wiele mankamentów w zakresie angażowania interesariuszy w stanowieniu prawa autorskiego, co prowadzi do pogłębienia nierówności, tj. asymetrii istniejącego układu interesów.

Druga hipoteza została odniesiona do problemów w zakresie zarządzania **regulacyjnego** w Polsce osłabiających skuteczność lobbingu instytucjonalnego, a w szczególności konsultacyjno-ekspercką i kontrolną rolę organizacji grup interesów w demokracji i przy okazji wzmacniają skuteczność lobbingu ukrytego i oddolnego.

Obie hipotezy są problemowe, jednak mają pewien **zauważalny** mankament. Otóż żadna z nich nie obejmuje tytułowego „systemu unijnego”, co może prowadzić do luki w tych założeniach, a tym samym do tylko częściowego (nawet jeżeli jest to główna część) objęcia hipotezami przedmiotu badań. Oczekiwałam od Autorki kompletnego objęcia tezami badawczymi przedmiotu pracy, który przecież został sformułowany w tytule pracy.

Poza celem pracy i hipotezami, wśród deklaracji Autorki znajdujemy także cztery pytania badawcze, które precyzują i uszczegółwiają wcześniejsze założenia metodologiczne. Na szczęście wśród tych pytań pojawiają się odniesienia do Unii Europejskiej, co poniekąd rekompensuje deficyty w hipotezach, choć z pewnością ich nie równoważy.

Zaprezentowany stan badań jest bardzo reprezentatywny i odpowiada potrzebom podjętych prac. Autorka w czytelny sposób dokonała klasyfikacji opracowań naukowych do różnych segmentów tematycznych (skuteczność wpływu, stosowane strategie lobbingsowe, otoczenie instytucjonalne itd.). Uważam, że jest to bardzo dobre rozwiązanie.

Bardzo pomocne w odbiorze treści książki są liczne ujęcia graficzne (rysunki, tabele oraz załączniki).

Pozostałe uwagi metodologiczne i językowe:

1. Na s. 23. Autorka tłumaczy termin *governance* jako „rządzenie”, choć w polskiej literaturze przedmiotu oraz w obiegu oficjalnym stosowane jest tłumaczenie „zarządzanie”. W tej kwestii w środowisku badaczy jest już raczej konsensus, choć oczywiście pojawiły się także pojedyncze próby odmiennego tłumaczenia. W stosowaniu tego terminu Autorka nie jest zresztą nazbyt konsekwentna, gdyż już w tytule rozdziału drugiego znajdujemy zwrot „zarządzanie regulacyjne” (podobna sytuacja ma miejsce w tłumaczeniu koncepcji *Multi-level Governance*). Może zatem należało wprowadzić przypis wyjaśniający i niuansujący zagadnienie tego pojęcia z odniesieniami do literatury. Z kolei w innym miejscu (s. 22) *governance* jest tłumaczone jako zarządzanie publiczne. Uważam, że kwestia jednolitości siatki pojęć i konsekwencja w ich stosowaniu jest ważną umiejętnością warsztatową.
2. Mam **wrażenie**, że duże tabele, często zajmujące dwie strony (np. tabele nr 4, 9, 13), powinny być raczej aneksami, gdyż wówczas w mniejszym stopniu rozpraszałyby płynność czytania.

3. W tekście pojawiają się drobne pomyłki w pisowni (szczególnie zwrotów obcojęzycznych). Np. s. 82 *aquis* zamiast *acquis*.
4. Pomiędzy tabelami nr 5 i 6 (ss. 70-71) powinien pojawić się komentarz Autorki, gdyż kompilacja grafik nie jest dobrym zabiegiem warsztatowym.
5. Liczne tabele i rysunki generalnie wspierają narrację oraz ułatwiają odbiór, drobne uwagi i zalecenia do ujęć graficznych zamieściłem powyżej.

Założenia teoretyczne i metodologiczne przyjęte przez dra A. Vetulani-Cęgiel (zarówno w Autoreferacie, jak i w książce) są trafne, dojrzałe i odpowiadają przedmiotowi badań.

2. Uwagi merytoryczne

Rozdział pierwszy został zatytułowany *Założenia teoretyczno-metodologiczne*, dlatego też większość uwag do tego rozdziału zawarta została w pierwszej części recenzji (uwagi metodologiczne i formalne).

Autorka – posilkując się także ustaleniami innych autorów - zauważyła, że od 2015 r. zachodzi w Polsce proces zamykania się systemu politycznego (np. obniżanie standardów w zakresie konsultacji publicznych, spadek liczby zarejestrowanych lobbystów itd.). W tym kontekście system UE jest bardziej rozwinięty i zaawansowany. Jednocześnie dokonuje się stopniowa europeizacja polskich grup interesów. Oba spostrzeżenia są bardzo ciekawe, szkoda jedynie, że Autorka nie pokusiła się o doprecyzowanie, jakimi trajektoriami dokonuje się wspomniana europeizacja polskich grup interesu (*top down, bottom up, ad personam* itd.)? Przy tym nie ulega wątpliwości, że istotnym kryterium w badaniu lobbingu jest gęstość infrastruktury legislacyjnej i jakość procesów legislacyjnych. Wydaje się, że te konstatacje mają pewien potencjał postulatywny dla dalszych badań w tym przedmiocie.

Rozdział drugi w odróżnieniu od rozdziału pierwszego ma już czysto merytoryczny charakter i został zatytułowany „Zarządzanie regulacyjne w zakresie lobbingu”. Autorka rozpoczyna od systemowych, w tym ustrojowych uwarunkowań lobbingu i prowadzi narrację w dwóch wymiarach, tj. dotyczącą zarówno Polski jak i Unii Europejskiej (tutaj głównym dokumentem poddanym analizie jest Dyrektywa DSM (Digital Single Market). Dyrektywa była blokowana w Radzie Unii Europejskiej przez Polskę, która zaskarżyła ją do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, co dla Piszącej jest namacalnym dowodem upolitycznienia badanego obszaru.

Posiłkowanie się koncepcją „venue shopping”, która określa Unię Europejską jako system wielu punktów dostępu umożliwiających grupom interesu dostęp do poszczególnych struktur i decydentów, jest trafnym zabiegiem mającym swoje znaczenie dla dalszej narracji w książce. Oczywiście analiza w tej części książki prowadzona jest - jak już wspomniano - dwutorowo, to znaczy obejmuje zarządzanie regulacyjne w Unii Europejskiej oraz w Polsce. Zresztą w Unii Europejskiej zauważalnie słaba jest demokracja reprezentacyjna, co Autorka wiąże także z deficytem demokracji. (w tym deficytem legitymizacji demokratycznej instytucji UE oraz słabością tożsamości europejskiej). Dr Vetulani-Cęgiel zauważa jednak, że do modelu zarządzania w UE włączane są organizacje społeczeństwa obywatelskiego, pojawiły się także mechanizmy deliberacyjne w konsultacjach, a Komisja Europejska organizuje dialogi obywatelskie, które są formą partycypacji politycznej. Oczywiście można wskazać na wiele innych instrumentów zmniejszających deficyt demokracji w UE (wybory do PE, Europejska Inicjatywa Obywatelska, Europejski Ombudsman, koncepcja *Spitzenkandidat* itd.) Dlatego deficyt demokracji nie jest dzisiaj pojęciem o takim samym ładunku eksplanacyjnym, jak wcześniej.

Nie ulega wątpliwości, jak dużą rolę w lobbingu odgrywają konsultacje, które – jak słusznie czytamy w pracy - mogą być kanałem dostępu do ustawodawcy. Sekwencje w książce poświęcone konsultacjom obejmują ich typologię (np. konsultacje publiczne), procedury ich przebiegu, jak i zasady, które są stosowane podczas ich prowadzenia. Analiza tego jakże ważnego narzędzia obejmuje różne instytucje, w których ono może wystąpić (np. Komisja Europejska, Parlament Europejski itd.).

Za cenny zabieg należy uznać wprowadzenie klasyfikacji metod i narzędzi konsultacji i publicznych konsultacji otwartych, konsultacji ukierunkowanych. Zresztą teoretyczne próby klasyfikacji znajdują swoje zastosowanie w praktyce (konsultacje w Parlamencie Europejskim w formie seminariów, konferencji, czy wysłuchań publicznych w komisjach PE).

Rozdział trzeci nosi tytuł *Prawo autorskie: specyfika obszaru legislacji*. Pisząca słusznie zauważa, że w Unii Europejskiej prawo autorskie regulowane jest aktami prawa wtórnego.

W tej fazie pracy Autorka w sposób zdyscyplinowany trzyma się narracji dotyczącej lobbingu w ramach polskich i unijnych kompetencji prawodawczych, oczywiście w zawężonym obszarze prawa autorskiego. To jest kwintesencja podjętego przedmiotu badań., tym bardziej, że prawo autorskie podlega częściowo unijnym, a częściowo krajowym

kompetencjom prawodawczym. Są to więc tzw. kompetencje dzielone ze wszystkim konsekwencjami ich specyfiki.

Podoba mi się katalog interesariuszy i późniejsza sekwencja poświęcona układowi reprezentacji interesów w obronie prawa autorskiego (dysponenci praw majątkowych, korporacje działające w oparciu o przepisy prawa autorskiego). Przy tym zauważalna jest także asymetria reprezentacji interesów na korzyść interesariuszy. W książce wskazane są dwie ścieżki dostępu dla interesariuszy (brukselska i narodowa).

Ciekawe są uwagi dotyczące sporów o granice lobbingu. Pokazują one jak wiele elementów tworzy agendę badawczą w tym przedmiocie.

Rozdział czwarty został poświęcony instytucjonalnym mechanizmom lobbingowym w Polsce na tle rozwiązań unijnych.

Nie ulega wątpliwości, że rola instytucji w lobbingu jest niezwykle istotna (dla wszystkich stron). To bardzo umiejętnie zostało wyeksponowane w książce. Także w rozdziale czwartym, w którym już na samym początku pojawiają się rządowe procesy legislacyjne w zakresie regulacji prawno-autorskich, mechanizmy rejestrowe w obszarze lobbingu (np. oprócz wspomnianego rejestru UE, także rejestr MSWiA) oraz mechanizmy konsultacyjne (np. Forum Prawa Autorskiego). Oczywiście analiza konsultacji prowadzona jest z uwzględnieniem ich czasu, poziomu upublicznienia, skali partycypacji itd.

W tym miejscu opracowania pojawiają się także elementy oceny polskich mechanizmów lobbingowych o charakterze instytucjonalnym (zarówno ocena systemu zgłoszeń lobbingowych i rejestracji, ocena przejrzystości procesu stanowienia prawa, ocena konsultacji pod kątem zarządzania reprezentacją interesów, ocena sposobu kształtowania przepisów prawa autorskiego, ocena jakości standardów konsultacyjnych (z wykorzystaniem wyników przez Autorkę).

W końcu niezwykle interesujące sekwencje zostały poświęcone wpływowi zarządzania regulacyjnego na lobbing oraz zmianom w unijnym modelu konsultacji w obszarze prawa autorskiego.

Rozdział piąty jest zarazem ostatnim w książce i dotyczy strategii polskich interesariuszy (zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich). Obu typom strategii Autorka przypisała działania bezpośrednie i pośrednie. W ramach działań bezpośrednich pojawia się lobbing formalny, lobbing nieformalny i lobbing poprzez udział w konsultacjach, a także same konsultacje i działania kolektywne. Z kolei w ramach działań pośrednich pojawia się lobbing pośredni, kampanie wokół prawa autorskiego, kampanie pośrednie wokół dyrektywy DSM.

W dalszej części rozdziału analiza obejmuje stanowiska polskich interesariuszy wobec przepisów dyrektywy DSM oraz konkretne przykłady akcji lobbingowych. wraz z wykorzystaniem własnych mediów do prowadzenia **kampanii**.

Trzeba przyznać, że dr A. Vetulani-Cęgiel dobrze czuje się w problematyce lobbingu, w próbach poszukiwania reprezentatywności, powiązań personalnych i usieciowienia, które są istotą aktywności lobbingowej.

Ostatnie partie rozdziału piątego zostały poświęcone niezwykle ciekawym próbom oceny strategii lobbingowych w prawie autorskim, w tym na zbadanie znaczenia zasobów ludzkich i finansowych, dostępu do mediów oraz pozycji negocjacyjnych wobec ustawodawców.

W rozdziale piątym szeroko wykorzystane zostały wywiady przeprowadzone przez Piszącą.

Podsumowanie zawiera odniesienia do stopniowej europeizacji polskiego lobbingu (np. poprzez spotkania z deputowanymi do Parlamentu Europejskiego, udział w konsultacjach Komisji Europejskiej, czy działania polskich organizacji w UE). Widać to przede wszystkim na etapie działań politycznych w PE, RUE, a nie na etapie prac koncepcyjnych prowadzonych przez Komisję Europejską.

Autorka konstatuje, że organizacje reprezentujące podmioty uprawnione preferują strategię bezpośrednią. Z kolei organizacje działające na rzecz interesów rozproszonych preferują strategię pośrednią.

Za istotne należy uznać ustalenie polegające na istnieniu zależności pomiędzy stosowanymi przez interesariuszy strategiami a etapem procesu legislacyjnego. Zauważalne jest także pogłębienie różnic pomiędzy podmiotami w zakresie ich pozycji negocjacyjnej wobec ustawodawcy ze względu na ogólny brak przejrzystości, czy na mankamenty zarządzania regulacyjnego, oczywiście w połączeniu ze stosowanymi strategiami.

Z kolei w obszarze prawa autorskiego utrwała się asymetria istniejącego układu interesów, która zwiększa ryzyko zawłaszczenia przez strony bardziej aktywne.

Jeżeli traci na znaczeniu lobbing instytucjonalny, a także konsultacyjno-ekspercka i kontrolna rola organizacji grup interesów, to zyskuje lobbing ukryty, który wykorzystuje powiązania sieciowe oraz lobbing oddolny uprawiany w mediach internetowych i posługujący się dyskursem populistycznym.

Niestety w podsumowaniu nie ma wyraźnego odniesienia do przyjętego celu pracy. Nie wiemy, czy Autorka uznaje, że cel został zrealizowany, czy też nie, oraz jakie jest ewentualne uzasadnienie dla jednego lub drugiego wariantu. W Podsumowaniu nie ma też

klarownego odniesienia Piszącej do założonych we wstępie dwóch hipotez. Taka weryfikacja jest niezbędna i jest to błąd warsztatowy. Zaproponowana konstrukcja Podsumowania pozbawiona tych elementów nie stanowi „twardej” klamry zamykającej całość narracji i jej warstwy metodologicznej. To dziwna praktyka.

Pozostałe uwagi merytoryczne:

1. Niepotrzebne są pojawiające się w pracy sądy wartościujące typu „ocena umiejętności skutecznego działania podmiotów”. Na ile działanie będzie skuteczne, to dopiero okaże się po dokonaniu oceny, a jak można ocenić „skuteczne działanie” skoro ono już jest skuteczne *a priori*?
2. Na s. 53 pojawia się rejestr służący przejrzystości w UE i doprawdy nie wiem, dlaczego chociaż raz nie została zastosowana oficjalna nazwa tego rejestru, czyli European Union Transparency Register (EUTR). Przecież jest to nazwa własna i pisana powinna być dużymi literami.
3. W tekście pojawiają się niepotrzebne powtórzenia (np. trzy rodzaje legitymizacji niemal w identycznym ujęciu semantycznym pojawiło się na 48 oraz na s. 59).
4. Wydaje się, że dr Vetulani-Cęgiel niezręcznie posługuje się zwrotami typu: „konsultacje na etapie rządowym”, czy „konsultacje na etapie parlamentarnym”. O wiele lepszym ujęciem (zarówno semantycznym jak i merytorycznym) byłyby ujęcia „konsultacje na poziomie rządowym”, czy „konsultacje na poziomie parlamentarnym”. Ponadto byłoby to zgodne z przytaczaną przez Autorkę koncepcją wielopoziomowego zarządzania (MLG).

3. Konkluzja

Nie ulega wątpliwości, że Autorka posiada dużą wiedzę w przyjętym przedmiocie badań. Silną stroną monografii A. Vetulani-Cęgiel jest warstwa merytoryczna oraz zastosowane techniki badawcze, w tym empiryczne spostrzeżenia i ustalenia.

Książka jest dobrze napisana, ale jednocześnie jest nierówna w swojej zawartości. Z jednej strony mamy cel pracy i hipotezy, ale z drugiej strony nie ma wynikowego odniesienia do tych założeń. Z jednej strony pojawiają się podsumowania w niektórych podrozdziałach, ale z drugiej strony nie ma takich podsumowań w innych podrozdziałach. Z jednej strony mamy klarownie wyjaśnioną cezurę końcową badań, ale z drugiej strony nie

znajdujemy równie klarownego uzasadnienia dla cezury początkowej, do tego pojawiły się dwa równorzędne cele badawcze itd. itp.

Tym samym także ocena recenzowanej książki jest asymetryczna, gdyż należy zauważyć silne strony pracy, ale nie sposób pominąć jej słabości.

Część II

O C E N A

dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego dr Agnieszki Vetulani-Cęgiel w związku z postępowaniem habilitacyjnym

Ocenę całego dorobku dr Agnieszki Vetulani-Cęgiel chciałbym przeprowadzić w kilku kontekstach, do których zaliczam: 1. dynamikę dorobku naukowego, 2. lokowanie publikacji, 3. tematykę badawczą, 4. dorobek organizacyjny i dydaktyczny.

1. Dynamika dorobku naukowego

Na początku chciałbym odnieść się do ilości prac naukowych opublikowanych przez Habilitantkę. W dorobku naukowym dr Agnieszki Vetulani-Cęgiel znajdujemy 24 publikacje naukowe (19 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora w 2012 r., oraz 5 przed tym rokiem). Struktura tych publikacji przedstawia się następująco:

- 2 samodzielne monografie książkowe,
- 1 leksykon współautorski i współredagowany
- 13 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym trzy przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora i dwa opublikowane w j. angielskim poza granicami Polski)
- 7 artykułów naukowych (w tym dwa przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora oraz dwa opublikowane w j. angielskim poza granicami kraju)
- 1 raport naukowo-badawczy opublikowany w j., angielskim

Zauważyć należy brak w dorobku naukowym dr A. Vetulani-Cęgiel opublikowanych recenzji oraz samodzielnej redakcji pracy zbiorowej, ale oczywiście nie jest to wymóg o jakimś szczególnym znaczeniu. Generalnie, struktura i proporcja publikacji w poszczególnych kategoriach – poza wskazanymi brakami - jest odpowiednia.

W dorobku Habilitantki znajdujemy 5 tekstów opublikowanych w języku obcym (angielskim), które – co niezmiernie ważne - zostały opublikowane za granicą.

W dokumentacji jest informacja na temat 17 konferencji naukowych z aktywnym udziałem dr Vetulani-Cęgiel (w tym 3 referaty zostały wygłoszone w języku angielskim, a jedna z tych konferencji odbyła się poza granicami Polski, we Włoszech). Cztery konferencje z referatami Habilitantki miały miejsce przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora.

Muszę przyznać, że ogólna liczba publikacji dr A. Vetulani-Cęgiel nie jest duża, ale mieści się w dolnych stanach w odniesieniu do kilkudziesięciu postępowań habilitacyjnych, w których byłem recenzentem. Często Autorzy na tym etapie awansowym posiadali już dwukrotnie wyższą liczbę publikacji. *De facto* mamy próbkę 19 tekstów naukowych opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora, które powinny być brane pod uwagę w toczącym się postępowaniu (nie liczę dwóch publikacji złożonych do druku lub oczekujących na druk).

2. Lokowanie publikacji

Kilka uwag chciałbym poświęcić oficynom wydawniczym i redakcjom, w których doktor Agnieszka Vetulani-Cęgiel publikowała swoje prace, a przez to ocenić dobór wydawnictw oraz tytułów czasopism itd., a tym samym potencjalny zasięg i odbiór Jej publikacji.

Trzy druki zwarte (także współredagowane) w dorobku Habilitantki zostały wydane w dwóch następujących wydawnictwach:

Dom Wydawniczy Elipsa (Warszawa) – 2

Wolters Kluwer (Warszawa) – 1

Są to oficyny znaczące i prestiżowe, dające gwarancję szerokiego odbioru czytelniczego i odpowiedniego zasięgu oddziaływania.

13 opublikowanych rozdziałów pojawiło się w pracach zbiorowych wydanych w następujących oficynach:

Oficina Wydawnicza SGH (Warszawa) – 2

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu A. Mickiewicza (Poznań) – 4

Intersentia (Cambridge) – 1

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego – 1

Logos (Berlin) -1

Scriptorium (Opole) -1

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych (Poznań) – 1

Wolters Kluwer (Warszawa) -1

Wydawnictwo C.H. Beck (Warszawa) – 1

W przypadku 7 artykułów naukowych autorstwa dr A. Vetulani-Cęgiel pojawiają się następujące **periodyki** krajowe i zagraniczne:

Journal of European Integration – 1

Studia z Polityki Publicznej – 1

Przegląd Europejski – 1

Themis Polska Nova -1

Journal of Intellectual Property Information Technology and E-Commerce Law – 1

Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny – 1

Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej - 1

Jeden raport **naukowo-badawczy** został przygotowany dla Komisji Europejskiej (Dyrekcja Generalna Mediów i Informacji Społecznej).

Oceniając zarówno katalog wydawnictw, w których ukazały się rozdziały w pracach zbiorowych jak i katalog czasopism naukowych, w których opublikowane zostały **artykuły** naukowe autorstwa dr A. Vetulani-Cęgiel można stwierdzić, że są to oficyny i tytuły ważne dla środowiska politologicznego (z małymi wyjątkami), z dobrym odbiorem czytelniczym, nie peryferyzujące tego dorobku, ale raczej służącej jego należytemu udostępnianiu. Nie widać tutaj jakiegóż szczególnie silnej koncentracji na konkretnym wydawnictwie, czy tytule czasopisma, co świadczy, że różne redakcje aprobowały i przyjmowały do publikacji teksty Habilitantki. Jest to zatem konstatacja potwierdzająca reprezentatywność tego typu decyzji redakcyjnych, a tym samym wysoki poziom propozycji wydawniczych Habilitantki.

Aby ocenić wkład Autorki do badanej problematyki należy kilka słów poświęcić objętości opublikowanych tekstów. W **przypadku** rozdziałów w pracach zbiorowych znajdujemy teksty zarówno obszerne (np. liczący 33 strony *Wpływ lobbingu na politykę Komisji Europejskiej.....*, czy rozdział o objętości 25 stron pt. *Wpływ lobbingu na regulacje prawno-autorskie....*), jak i teksty o dość skromnej objętości (np. *Kultura polityczna a lobbing* - 6 stron, *Lobbing przedsiębiorców prawo autorskie* – 8 stron). Trzy rozdziały zawierają się w przedziale 18-20 stron, a kolejne cztery w przedziale 11- 16 stron.

W przypadku artykułów naukowych w czterech przypadkach Autorka nie podała zakresu stron. W trzech innych artykułach objętość to odpowiednio 11, 12 stron i 24 strony.

Generalnie można skonstatować, że wkład objętościowy w tekstach Autorki jest właściwy, a ponadto należy pamiętać, że objętość tekstów często wynika ze specyfiki danego wydawnictwa lub charakteru (przeznaczenia?) danego tekstu.

Indeks H dr A. Vetulani-Cęgiel według Google Scholar wynosi 5.

3. Tematyka badawcza

Z 24 publikacji dr A. Vetulani-Cęgiel aż 17 bezpośrednio dotyczy szeroko pojętego lobbingu. Nie ulega zatem wątpliwości, że głównym nurtem badań Habilitantki jest lobbying, ze szczególnym akcentem na Polskę oraz Unię Europejską. Oczywiście można w tym nurcie wskazać na syntetyczne ujęcia lobbying (np. współautorski *Leksykon lobbingu...*), oraz na ujęcia analityczne. W tych drugich bardzo ważnym obszarem testowania lobbingu jest prawo autorskie i własność intelektualna. To właśnie w tym miejscu zauważalna jest rozpoznawalność naukowa A. Vetulani-Cęgiel. Choć oczywiście Autorka nie unika odniesień lobbingu np. do kultury politycznej czy procesów demokratycznych. w powiązaniu z ACTA i TTIP.

Ponadto w pracach Habilitantki wskazać można na istotny nurt merytoryczny dotyczący zarządzania politykami publicznymi (Jednolity Rynek Cyfrowy, prawo autorskie, dzieła osierocone, prawa pokrewne, polityka konsumencka itd.) czy partycypacji obywateli w procesach legislacyjnych z zaznaczeniem wpływu nowych mediów na bezpieczeństwo narodowe.

Nie ulega wątpliwości, że zauważalnym obszarem tematycznym w badaniach dr A. Vetulani-Cęgiel są studia europejskie, w tym lobbying w Unii Europejskiej, rola instytucji UE w Lobbyingu, deficyt demokracji w UE, prawo autorskie w UE itd.

Ocena tematyki badawczej podejmowanej przez dr A. Vetulani-Cęgiel skłania do konstatacji, że jest to tematyka politologiczna (dzięki lobbingsowi z jego zależnościami instytucjonalnymi, prawnymi i politycznymi zarówno w systemie politycznym Polski, jak i w systemie politycznym Unii Europejskiej) oraz dzięki analizom dotyczącym działań i zachowań politycznych w lobbingsu.

Wspomniana tematyka badawcza została potwierdzona w projektach naukowych, w których Habilitantka brała udział w charakterze wykonawcy, a także jako kierownik (NCN, FUGA, MNiSW, PNFN, CESS). Były to obszary poświęcone mechanizmom lobbingsowym w obszarze prawa autorskiego oraz szeroko pojętemu polskiemu lobbingsowi.

Muszę przyznać, że aktywność projektowa dr A. Vetulani-Cęgiel podejmowana w Polsce jest godna uwagi i zasługuje na wyróżnienie.

Analiza ilościowa oraz jakościowa dorobku naukowego Habilitantki pozwala na wyciągnięcie kilku wniosków:

1. Niewątpliwie pod względem ilości publikacji, dorobek A. Vetulani-Cęgiel jest wystarczający, ale nie zachwycający.
2. Posiadane kompetencje merytoryczne dr Vetulani-Cęgiel w dużej części opierają się na tematyce lobbingu.
3. Rozpoznawalność naukowa dr A. Vetulani-Cęgiel bez wątpienia opiera się na badaniach lobbingu i jego otoczenia.
4. Dr Vetulani-Cęgiel potrafi stosować techniki badawcze wykorzystywać ich potencjał empiryczny i postulatywny.
5. Habilitantka publikowała swoje opracowania w różnych czasopismach naukowych oraz wydawnictwach, które (z małymi wyjątkami) są istotne dla nauk o polityce, z dobrym zasięgiem i odbiorem czytelnictwem.
6. Aktywność w krajowych projektach badawczych w charakterze wykonawcy lub kierownika jest wysoka i zasługuje na podkreślenie.

4. Umiejdzynarodowienie aktywności naukowej

O umiejdzynarodowieniu aktywności naukowej dr Agnieszko Vetulani-Cegiel świadczy pięć publikacji napisanych w języku angielskim i opublikowanych poza granicami Polski.

Ponadto Habilitantka wygłosiła trzy referaty na konferencjach naukowych, ale tylko jedna z tych konferencji odbyła się poza granicami Polski (Salerno).

Habilitantka nie pozyskała żadnego grantu z zagranicznych źródeł finansowania, ale uczestniczyła w charakterze wykonawcy w programie Executive Training realizowanym przez School of Transnational Governance w EUI we Florencji oraz w European Consortium for Political Research (ECPR).

Za istotny element umiejdzynarodowienia aktywności naukowej Habilitantki należy uznać członkostwo w International Political Science Association (IPSA).

Muszę przyznać, że imponują pobyty dr Vetulani-Cegiel w zagranicznych ośrodkach naukowych (EUI Florencja, University of Bamberg, ECPR School in Methods and Techniques, University of Amsterdam, Vrije Universiteit Brussel).

Także rola eksperta figurującego w bazie Komisji Europejskiej jest niezwykle istotna i co ważne dała efekt w postaci raportu dla Komisji Europejskiej z 2008 r.

Dużą wagę dla umiędzynarodowienia aktywności naukowej A. Vetulani-Cęgiel miała (ma) współpraca z dr Trishą Meyer z Wolnego Uniwersytetu w Brukseli, która przyniosła efekty w postaci wspomnianych powyżej publikacji zagranicznych oraz wystąpień konferencyjnych.

5. Dorobek organizacyjny i dydaktyczny

Dorobek organizacyjny Habilitantki obejmuje udział w komitetach organizacyjnych i programowych konferencji naukowych (IV Kongres Politologii w Lublinie) oraz organizowanie konferencji naukowych (PTNPP).

Zauważalna u Habilitantki jest aktywność w organizacjach naukowych (PTNP, PTSE, IPSA), w Komitecie redakcyjnym Przeglądu Europejskiego oraz w środowisku ekspertów Komisji Europejskiej.

Dr A. Vetulani-Cęgiel angażuje się także we współpracę z otoczeniem zewnętrznym. Na uwagę zasługuje tutaj kooperacja z Fundacją im. S. Batorego oraz z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw człowieka OBWE.

Aktywność dydaktyczna dr A. Vetulani-Cęgiel, jest dość skromna. Wynika to m.in. z faktu, że w czasie realizacji grantu w ramach FUGA, takich zajęć nie mogła prowadzić. Potem Habilitantka rozpoczęła zdobywanie doświadczenia dydaktycznego prowadząc dwa przedmioty na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu (Ochrona własności intelektualnej oraz Media in war and conflict). W dokumentacji nie ma jednak informacji, na jakim kierunku prowadzone są te przedmioty.

Konkluzja generalna

Ocena monografii naukowej pt. „Polski lobbying w obszarze prawa autorskiego na tle systemu unijnego” (Wyd. Elipsa, Warszawa 2020), która została zgłoszona przez doktor Agnieszkę Vetulani-Cęgiel jako główne osiągnięcie w procedurze ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego oraz ocena Jej całego dorobku i osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych są pozytywne. Oczywiście zarówno w przypadku oceny głównego osiągnięcia naukowego, jak i pozostałego dorobku, obok wielu pozytywnych

elementów, dostrzegalne są także braki, i swojego rodzaju nierówny i nie zawsze konsekwentny rozwój. jednak nie są to czynniki, które mogłyby wpłynąć na zmianę wcześniej sformułowanej oceny. Z reguły w całokształcie dorobku naukowego można znaleźć komponenty dominujące oraz komponenty wymagające intensywniejszej pracy i zaangażowania.

Dr Agnieszka Vetulani-Cęgiel spełnia warunki stawiane przez ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym.

W tym stanie rzeczy uważam, że przedłożony do oceny dorobek dr Agnieszki Vetulani-Cęgiel powinien stać się podstawą do dalszego procedowania w przewodzie habilitacyjnym.

Szczecin, 1.10.2021.

Janusz Ruszkowski